

Lýsing á heimilum – gló- eða flúrlýsing?

UMRÆÐAN

Ásgrímur Jónasson skrifar um lýsingu

Sólin er sá ljósgjafi sem sjónsmannsins hefur þróað við frá upphafi. Þar með hlýtur sólin að vera sá ljósgjafi sem best er til þess fallinn að lýsa manningu við hvers kyns sjónstarf. Og þar af leiðir að sá raf-ljósgjafi sem mest líkist sólarljósinu hlýtur því að vera sá heppilegasti af þeirri gerð til að lýsa heimili okkar.

Glóperan framleiðir ljós með sömu aðferð og sólin; hitar efni þar til það fer að glóa og sendir þannig frá sér ljós. Það hlýtur þar með að vera óumdeilanlegt að engin önnur aðferð gerir betur. Við getum hins vegar framleitt ódýrara ljós, en er það betra ef það hefur þann eina kost að vera ódýrara?

Arnar Þór Hafþórsson forstöðumaður lýsingarsviðs hjá Jóhanni Ólafssyni hf. svarar Kristjáni Kristjánssyni lýsingarhönnuði hjá Lumex sem hafði í grein bent á ótvíræða kosti glóperunnar umfram sparperuna. Og Arnar Þór er ekki sömu skoðunar og Kristján.

Mig langar til að leggja þar orð í belg vegna þess að ég hef áhyggjur af þeirri forsjárhyggju sem felst í því að banna glóperuna á þeim forsendum að mögulegt sé að framleiða ljós á ódýrari (ekki endilega hagkvæmari) hátt.

Það er kannski rétt að velta fyrir sér spurningunni, hvað er sparpera? Sparpera er ljósgjafi sem framleiðir ljós með því að hleypa rafstraumi um kvikasilfurgrufu. Sem sagt kvikasilfurpera. En það er ekki nóg. Til þess að flytja afl kvikasilfurperunnar upp í bylgjulengdir sem augað skynjar sem

ÁSGRÍMUR
JÓNASSON

sýnilegt ljós þarf að húða glerveggi hennar með flúrdufti. Þessari peru sem heitir Compact fluor lamp á ensku, smáflúrpera á íslensku, hefur markaðurinn valið söluvænna heiti, sparpera, og dregur það heiti fram eina kost hennar fram yfir glóperu. Sparnaður er sem sagt eini kosturinn sem smáflúrperan hefur fram yfir glóperu.

Við þekkjum öll auglýsingar um útsölu sem segir keyptu og sparaðu 30%. Þess vegna spyrjum við: Hvað kostar sá sparnaður að skipta frá glóperu í smáflúrperu? Því svarar forstöðumaður lýsingarsviðs Jóhanns Ólafssonar sem flytur inn Osram ljósgjafa þannig:

1. Kvikasilfurmagn smáflúrþípu frá gæðaframleiðanda (*sic) er aðeins 2,5–3 mg. Hann getur ekki um það hvert magnið er í smáflúrperum frá þeim sem ekki eru gæðaframleiðendur og hann getur þess heldur ekki hve mikil framleiðsla þessara gæðaframleiðenda er í hlutfalli við hina sem ekki eru gæðaframleiðendur.

2. Forstöðumaðurinn bendir á að við framleiðslu glóperu myndist kvikasilfurútblástur sem sé tvöfalt meiri en kvikasilfurinnihald smáflúrperu að viðbættum kvikasilfurútbástri við framleiðslu hennar. Einnig fullyrðir hann að smáflúrþípu dugi 6–20 sinnum lengur (er þetta munurinn á gæðaframleiðendum og hinum)? og hljóti því að vera 6–20 sinnum ódýrari í framleiðslu. Þessa fullyrðingu rökstyður hann að sjálfsögðu ekki, en ég vil leyfa mér að draga þessa fullyrðingu forstöðumannsins í efa. Glópera samanstendur af glerhylki, wolfram-glóþræði og málm í leiðurum og sökkli, ásamt postulíni til einangrunar. Smáflúrþípan er gerð úr þessum sömu efnum, en auk þess flúrdufti og

kvikasilfri. Þar fyrir utan þarf efni í straumfestu fyrir smáflúrperuna en í hana eru notuð plastefni og ýmsar málmtegundir, jafnvel þungmálmur. Þá er rétt að það komi fram að gjarnan er miðað við kínverskt kola- eða koxorkuver þegar dregnar eru fram neikvæðar hliðar á notkun raforku við framleiðslu glóperunnar.

3. Förgun kvikasilfursins er í litlu frábrugðin annarri förgun, s.s. á rafhlöðum og hitamælum og öðrum óhollum heimilsvörum, hverjar sem þær eru nú að mati forstöðumannsins. Sannleikurinn er nú samt sá að flúrperur eru í flestum tilfellum einfaldlega bara brotnar og urðaðar.

4. Rétt er að hafa í huga, segir Arnar Þór um almenna mengun og umhverfisvernd, að ein smáflúrþípa endist á við tíu glóperur (áður 6–20). Það er þó rétt að bæta því við að ljósafl smáflúrperunnar sem skráð er utan á pakkanum er það ljósafl sem þar býr yfir í upphafi notkunar. Síðan minnkar aflið allan endingartíma perunnar. Ljósgæði smáflúrþípunnar eru umtalsvert minni en glóperunnar sem þó er hægt að bæta að einhverju marki en þá á kostnað nýtninnar. Tap í straumfestu, sem er nauðsynlegur fylgihluti smáflúrþípunnar, er ekki tekin með í upplýsingum um orkunotkun hennar. Það kæmi mér þess vegna ekki á óvart að sparnaðurinn væri óverulegur þegar allt er tekið til, og jafnvel enginn á smáflúrþípum frá framleiðendum sem ekki flokkast undir skilgreiningu forstöðumanns lýsingarsviðs hjá Jóhanni Ólafssyni sem gæðaframleiðendur.

5. Að lokum segir forstöðumaðurinn. „Þó að Ísland búi við vistvænan orkuviðnað erum við ekki einir í heiminum. Okkar framlag skiptir máli. Svo sparar þetta bara mikinn pening!“ Þá spyr ég. Er þá ekki réttara að byrja okkar framlag á virkilegri orkusóun og

farga Landkrúserunum og flytja okkur niður á Yaris, já eða kannski bara strætó?

Góð lýsing snýst ekki um fjármuni. Góð lýsing snýst um bætt lífshætti og fágun. Góð lýsing er ein af þeim aðstæðum sem þurfa að vera fyrir hendi til þess að skapa blæ fyrir fagurt umhverfi og vellíðan. Eiginleika til að ná því markmiði hefur glóperan að geyma en kvikasilfur smáflúrþípan miklu síður. Þessir eiginleikar felast í samfelldu litrófi sem er frumskilyrði góðrar litarendurgjafar, mildum ljóslit (2700K) sem hentar vel á heimilum og auðveldri ljósfýringu. Þessir eiginleikar prýða því miður ekki smáflúrþípuna.

Framtíðinni fylgir þróun. En sú þróun verður að vera til góðs og henni þarf að fylgja skilningur á þeim verðmætum sem fortíðin hefur fært okkur. Enginn ljósgjafi er alfullkominn. Þegar og ef smáflúrþípan hefur sannað ótvíræða kosti sína fram yfir glóperuna þarf ekkert bann. Markaðslög málið sér einfaldlega um það hvaða ljósgjafi lifir og hvaða ljósgjafi deyr. Því miður eru stjórnmálamenn og embættismenn hér á villigötum eins og svo víða annarsstaðar. En verst er þó þegar fagmenn éta hugsunarlaust eftir þeim óvitaskapinn.

Lýsingarhönnuðir og ljóstæknimenn hér á landi eins og um allan heim fylgjast grannt með þessari þróun. Dæmi um það er að Verkfræðistofan Verkis stendur fyrir opnu málþingi sem nefnist Ljósgæði – Lífsgæði í Laugardalshöll, sal 3 þriðjudaginn 13. október kl. 13.00. Þar verða fyrirlesarar fjórir af þekktustu ljóstæknimönnum heims; dr. Brainard sem er taugalæknir og ráðgjafi hjá NASA, Metre Madsen dagsbirtuarkitekt, Kevin Show lýsingarhönnuður og Martin Lupton, formaður samtaka lýsingarhönnuða PLADA.

Höfundur er lýsingarráðgjafi hjá Epal hf.

